

Satunmaa vai umpikuja? Suomen romanien siirtolaisuus Ruotsiin, 1954-2010

Esityksessä käsitellään ensisijaisesti muistelukerronta-aineistoihin pohjautuen Pohjoismaiden historian laajinta romanien muuttoliikettä: suomalaisten romanien siirtolaisuutta Ruotsiin 1950-luvulta alkaen. Ilmiön kautta nousevat samalla esille työväestön sisäiset, etnisyyteen perustuneet rajanvedot ja hierarkiat toisen maailmansodan jälkeisissä Suomessa ja Ruotsissa.

Keski- ja Itäisen Euroopan romanien viimeaikaisen maahantulon nostattamissa julkisissa keskusteluissa on jäänyt huomaamatta, että Suomikin on vain joitakin vuosikymmeniä sitten ollut laajamittaisen romanisiirtolaisuuden lähtömaa. Muiden suomalaisten tavoin myös Suomen romaneita muutti Ruotsiin erityisesti 1960- ja 1970-luvuilla. Suomalaisen yhteiskunnan marginaaliin toisen maailmansodan jälkeen ajautuneen romaniväestön muuttoliikkeeseen liittyi kuitenkin myös erityispiirteitä. Se alkoi aikaisin – heti pohjoismaisen passivapauden kumottua romaneihin kohdistuneen muuttokiellon Ruotsissa vuonna 1954, ja jatkui vielä 1990-luvulla, muun Pohjanlahden ylittävän muuttoliikkeen painopisteen vaihduttua paluumuuttoon. Romanien siirtolaisuus oli suhteellisesti erittäin runsaslukuista: arviolta 3-4000 suomalaista romania – lähes kolmasosa 12-14 000 hengen romaniväestöstä – muutti ainakin joksikin aikaa Ruotsiin. Pelkästään Ruotsiin muuttaneiden romanien suuri osuus tarkoitti käytännössä ylijärjätyn Pohjoismaisen vähemmistöryhmän syntyä, jonka laajamittainen pendelointi ja kytkökset Itämeren poikki ovat edelleen olemassa olevia ilmiöitä.

Miten Ruotsiin muuttaneet romanit sopeutuivat uuteen ympäristöön, ja millaiseksi ruotsinsuomalainen romaniyhteisö muodostui? Esitelmässä käsitellään ylisukupolvisesta näkökulmasta ruotsinsuomalaisen romaniyhteisön sosiaalista eriytymistä, etnisten rajojen uudelleenmuotoutumista, paluumuuttoa ja ylijärjätyn kytköksiä Suomeen. On selvää että siirtolaisuus tarjosi monille suomalaisromaneille huomattavasti aiempaa paremmat ehtodot, ja oli tärkeä tekijä myös romanien taloudellisen tilanteen parantumiselle Suomessa. Ruotsista ei kuitenkaan tullut ”satunmaata” kaikille. Vaikuttaa siltä että 1970-luvun alun jälkeen ruotsalaisten työmarkkinoiden avoimuus alkoi vähentyä, ja etniset hierarkiat ja jaottelut nousta uudelleen esteeksi romanien sosiaaliselle liikkuvuudelle.

Esityksen hypoteesina on ns. toisen sukupolven ruotsinsuomalaisten romanien eriytyminen toisaalta ”integroitujiin”, toisaalta helposti erottuviin ”perinteisiin” romaneihin. Edellisen kohdalla kyse on ollut pitkälti kiinnittymisestä nimenomaan osaksi työväestöä, samalla kun suomalaisuudesta on tullut yllättävällä tavalla tärkeä samaistumisen kohde. Jälkimmäinen ryhmä vaikuttaa puolestaan kohdanneen samantyyppisiä ongelmia kuin monet ei-länsimaiset maahanmuuttajaryhmät, joiden kohdalla epävarma asema työmarkkinoilla on yhdistynyt vahvaan kulttuuriseen rajanvetoon.